

Asia: VN/15767/2021

Ehdotus kansalliseksi aineettomien oikeuksien strategiaksi (IPR-strategia)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yleistä

Kansallinen IPR -strategia on kokonaisuudessaan kannatettava ja asianmukainen ja siinä on tunnistettu laajasti erilaisia tehostamis- ja parantamistarpeita, kuten koulutuksen lisääminen ja esimerkiksi IP-oikeuksien roolin kasvattaminen osana poliittista päätöksentekoa. Yleisesti ottaen on erittäin tärkeää, että valitut toimenpiteet edistävät osaltaan suomalaisten yritysten globaalia kilpailukykyä ja mahdollistavat investointien kannalta ennustettavan ja vakaan toimintaympäristön.

Kaikki IPR -strategian mukaiset toimenpide-ehdotukset ovat kannatettavia, mutta lausunrossamme nostamme esiin niiden joukosta muutamia, jotka ovat mielestämme erityisen olennaisessa asemassa tai jotka kaipaisivat vielä osakseen ehkä hieman konkretisointia.

Koulutukseen panostaminen

IPR-strategiassa todetaan, että aineettomien oikeuksien koulutustarjonta on edelleen melko pirstaleista. Kurseja on tarjolla kaikissa yliopistoissa ja lähes kaikissa ammattikorkeakouluissa, mutta suurin osa kursseista on valinnaisia. Tämän lisäksi strategiassa mainitaan, että taustaselvityksen mukaan aineettomien oikeuksien nykyistä laajempi huomioiminen osana tutkintoon johtavaa koulutusta on pitkällä aika-välillä todennäköisesti paras keino IPR-tietoisuuden lisäämiseksi.

Tästä huomiosta huolimatta strategia ei sisällä mitään konkreettisia ehdotuksia koulutustarjonnan pirstaleisuuden ja valinnaisuuden suhteen. Strategiassa tosin ehdotetaan IPR University Centerin roolin vahvistamista IPR-koulutuksen tarjoajana, joka toki on hyvä ehdotus, mutta se liittyy

enemmän asiantuntijoiden täydennyskoulutuksen tehostamiseen ja tuohon laajempaan koulutuksen puutteellisuuteen ei esitetä mitään konkreettisia toimenpiteitä.

IPR University Centerin roolia voitaisiin ajatella vahvistettavan erityisesti yliopistojen tutkintoon johtavan koulutuksen osana. IPRUC:n resursseja tulisikin vahvistaa ja yliopistojen tutkintoon johtavan koulutuksen järjestäminen pitäisi määritellä yhdeksi IPRUC:n tehtäväksi. Vahvana kokoavana tahona IPRUC voisi yhdistää tehokkaasti akateemisen tutkimuksen, tutkintoon johtavan koulutuksen, täydennyskoulutuksen sekä yleisemmän tietoisuuden lisäämisen. Suomen kilpailukyvyyn kannalta on kaikille toimijoille edullista, että meillä on vahvaa kansallista osaamista IPR-alueella ja olisi edullista, että koulutukset on keskistetty ja koordinoitu kustannustehokkaalla tavalla.

Olisi lisäksi ehkä syytä pohtia vielä laajemminkin eri opintokokonaisuuksien uudistamista siten, että aineettomien oikeuksien koulutus joko otettaisiin osaksi pakollisia opintoja yhä useamman perustutkinnon tutkintovaatimuksissa tai sitten ainakin pohdittaisiin, miten IPR-opintojen saatavuutta voitaisiin parantaa ja miten niiden valitsemista kannustettaisiin. Maailma on muuttumassa yhä aineettomampaan suuntaan ja aineettomien oikeuksien ymmärtäminen ja hallinta tulee olemaan jatkossa yhä suuremmassa roolissa monilla eri ammattialoilla.

Tutkimustulosten jatkojalostaminen ja kaupallistaminen

Strategia on yhteydessä jo aiemmin laadittuihin kansallisiin tiekarttoihin, mm. TKI-tiekarttaan ja yhtenä strategian toimenpide-ehdotuksena on TKI-tiekartan mukaisten toimenpiteiden tukeminen, joilla edistetään sekä avoimessa että sopimustutkimuksessa syntyvien tutkimustulosten jatkojalostamista ja kaupallistamista, ja varmistetaan, että aineettomiin oikeuksiin liittyvät kysymykset tulevat laajasti huomioituiksi. Tämä on erittäin tärkeä tavoite, mutta sen osalta konkretia jää hieman ohueksi.

Ehdotuksessa ei ole juurikaan konkreettisia toimenpide-ehdotuksia korkeakouluissa syntyvän aineettoman omaisuuden kaupallistamisen helpottamiseksi. Osana tärkeää lainsäädännön uudistamiskokonaisuutta tosin mainitaan työsuhdekeksintölain ja korkeakoulukeksintölain uudistamistarpeet, mutta tämä korkeakoulujen aineettomia oikeuksia koskeva lainsäädäntökokonaisuus ansaitsisi ehkä korkeamman statuksen toimenpide-ehdotusten luettelossa. Koko kokonaisuutta tulisi tarkastella laajasti omana lainsäädäntökokonaisuutenaan, jolloin voitaisiin tehokkaasti pureutua nimen-omaisesti niin avoimessa kuin sopimustutkimuksessa syntyvien tutkimustulosten jatkojalostamisen ja kaupallistamisen tehostamiseen.

Patenttilainsäädännön kokonaisuudistus

IPR-strategiassa nostetaan esiin asianmukaisesti tarve uudistaa voimassa oleva, osin vanhentunut patenttilaki. Lainsäädännön rooli ennustettavan ja tehokkaan IPR-järjestelmän mahdollistajana on erittäin suuri. Investointien ja yritysten kilpailukyvyyn säilyttämisen ja tehostamisen kannalta mahdollisimman ajantasainen ja toimiva pa-tentti- ja laajemminkin IPR-lainsäädäntö on korostuneessa asemassa. Lain yhteen-sopivuusongelmat eräiden rinnakkaislakien ja EU-säätelyn kanssa tulee korjata ja tarpeelliset muutokset sähköisten palveluiden kehittämisen mahdollistamiseksi tulee tehdä.

Samassa yhteydessä on tosiaan tarpeen arvioida ja toteuttaa myös eräiden muiden lakien, kuten hyödyllisyysmallilain ja sopimatonta menettelyä elinkeinotoiminnassa koskevan lain muutostarpeet, mutta kuitenkin niin, että patenttilain uudistamisella tulee olla prioriteetti lainsäädännön uudistamistyössä.

Kuten aiemmin tässä lausunnossa on mainittu, työsuhdekeksintölain ja korkeakoulu-keksintölain uudistamistarpeet olisi ehkä syytä nostaa IPR-strategiassa omaksi kokonaisuudekseen.

Ministeriöiden henkilöressurssien riittävyys

Tämä tavoite on suorassa kytköksessä edelliseen toimenpiteeseen, eli on tärkeää lisätä TEM:in ja OKM:n henkilöstöressusseja, jotta lainvalmistelua ja aineettomien oikeuksien kokonaisuuden hallintaa voidaan kehittää aiotulla tavalla. Patenttilain uudistuksen etenemisen esteenä on ollut juuri resurssivaje TEM:issä.

Toimenpiteet IP-oikeuksien merkityksen vahvistamiseksi osana poliittista päätöksentekoa

Yksin lainsäädännön uudistaminen ja parantaminen ei riitä, vaan fokuksen tulee olla IPR-asioiden osalta jo lähtökohtaisesti laajempi ja ennakkollisempi. Maailman muuttuessa yhä enemmän aineettomien palveluiden ja erilaisten digitaalisten järjestelmien keskinäisvaikutuksista riippuvaiseksi, on tärkeää, että tämä näkyy ja otetaan huomioon poliittisessa päätöksenteossa riittävän aikaisessa vaiheessa.

IPR-asioiden roolin tulee näyttäytyä osana päätöksentekoa jo ennen kuin aletaan puhua varsinaisesta lainsäädännöstä. Sen vuoksi IPR-strategian kirjaus, jonka mukaisesti IP-oikeuksien merkitystä vahvistetaan osana poliittista päätöksentekoa, on varsin tärkeä.

Strategiassa todetaan, että tavoitteena tulisi olla, että IP-oikeuksia ei ymmärretä yksinomaan juridisinä kysymyksinä, vaan laajemmin elinkeinotoimintaan ja yhteiskuntaan vaikuttavina

kysymyksiä. Havainto on tärkeä ja sen jalkauttamisen osalta tulisi ehkä pohtia vieläkin konkreettisempia toimenpide-ehdotuksia, kuin esimerkiksi sitä, miten eri ministeriöiden hallinnonaloilla aineettomien oikeuksien huomioonottaminen näkyisi osana laajempaa toimintasuunnitelmaa ja strategiaa.

Pk -yritykset IPR-neuvonnan fokuksessa

IPR-strategiaa varten tehdyn taustaselvityksen mukaan erityisesti pk-yritykset nähdään yritysryhmänä, joiden tietoisuutta ja asiantuntemusta aineettomista oikeuksista tulisi kyetä lisäämään. Ehdotettu IPR -kummijärjestely on kannatettava, kunhan sen avulla kyetään saavuttamaan konkreettisia toimintamalleja, jotka hyödyttävät pk -yritysten toimintaa mahdollisimman matalalla kynnyksellä ja käytännönläheisesti.

Lisäksi tulisi varmistaa, että kyseinen yrityssparraus olisi mahdollistettava myös pk-yrityksiä suuremmille ja/tai pienemmille yrityksille. Systeemiä ei tule rajoittaa tarpeettomasti, sillä tietoa tarvitaan yrityskentässä kokoluokasta riippumatta.

IPR-järjestelmän ja sääntelyn kehittäminen EU:ssa ja kansainvälisesti

Innovaatiotoiminnan ja markkinoiden globaalien luonteen vuoksi Suomen on tärkeää olla aktiivinen myös kansainvälisessä IP-oikeuksia koskevassa keskustelussa, pyrkimyksenä harmonisoida IPR-sääntelyä. Tämä näkökulma onkin otettu asianmukaisesti huomioon ehdotuksessa, mutta haluamme vielä korostaa erikseen kansainväli-sen työn tärkeyttä näissä asioissa. On tärkeää, että Suomi pyrkii yhteistyössä EU:n kanssa mahdollisimman yhtenäisiin globaaleihin sääntöihin WIPO:n kontekstissa ja monenkeskisten sopimusjärjestelmien avulla. Eurooppalainen yhtenäispatenttihanke ei ole edennyt suunnitellusti ja Suomen tulisikin vaikuttaa vahvasti UPC-sopimuksen voimaan saattamiseksi.

Muita huomioita

Strategiaehdotuksessa olisi voinut olla yhtenä toimenpide-ehdotuksena globaalien regulaatioselvityksen tekeminen. Selvityksen avulla olisi mahdollista tunnistaa selkeämmin ns. iso kuva siitä, mitkä lainsäädännön osa-alueet vaativat kiireellisimmin uudistamista. Esimerkiksi immateriaalioikeudellisten sopimusten lainvalintakysymyksiin liittyvää eri oikeudenaloilla esiintyvää Immateriaalioikeudellista sääntelyä tulisi selvittää.

Strategiaehdotuksessa on mainittu oikeudenloukkaukset lähinnä vain globaalissa yhteydessä - viitaten lähinnä kolmansien maiden relevantteihin markkinoihin. Ehdotuksessa tulisi sen ohella

mainita kuitenkin myös konkreettiset kustannustehokkaat kansalliset täytäntöönpanokeinot oikeudenloukkauksiin puuttumiseksi osana toimivan ja kilpailukykyisen IPR-järjestelmän tavoitetta.

Lopuksi

Kuten lausunnon johdannossa on mainittu, kansallisen IPR-strategian kaikki toimenpide-ehdotukset ovat kannatettavia. Strategiasta puuttuu kuitenkin paikoin konkretiaa näiden toimenpiteiden käytännön toteuttamiseksi.

Lisäksi strategiaehdotuksesta puuttuu kokonaan strategian implementointia ja seuranta koskeva esitys. Nämä ovat erittäin olennaisia strategiatyön kannalta ja niiden avulla voitaisiin paremmin hahmotella ja aikatauluttaa sekä konkretisoida näitä tavoitteita jatkossa. Toteutuksen osalta strategiassa on mainittuna vain vastuuministeriö ja vuosiluku – tämä on toteutuksen kannalta riittämätön tarkkuustaso. Strategian toteutumista varten voitaisiin itse asiassa pohtia seurantatyöryhmän perustamista.

Ylänen Hannu
Elinkeinoelämän keskusliitto EK - Lainsäädäntö ja hallinto